

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf
Acda, G.M.W.

Citation

Acda, G. M. W. (2019, January 30). *Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/68262>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/68262>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/68262>

Author: Acda, G.M.W.

Title: Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf

Issue Date: 2019-01-30

Op de deining van de wetenschap

De uitgave van dit boek werd mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het Admiraal Van Kinsbergenfonds, de Vereniging de Prins Hendrik Stichting, de J.E. Jurriaanse Stichting, de Dienst Hydrografie, het Koninklijk Instituut voor de Marine en de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren.

OP DE DEINING VAN DE WETENSCHAP

Leven en werk van
Gustaaf Frederik Tydeman
(1858-1939), zeeofficier en
hydrograaf

G.M.W. Acda

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

Vormgeving: Bureau Garage BNO, Kampen, www.garage-bno.nl

Druk: Bariet, Meppel

Omslagafbeelding: G.F. Tydeman in het groot tenue van vlagofficier (NIMH)

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft getracht alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat foto-rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot het instituut.

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De meningen en opvattingen die in deze publicatie worden uitgesproken, zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de auteur. Zij geven niet noodzakelijkerwijs de mening weer van de minister van Defensie.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher. The views expressed in this publication are those of the author and do not necessarily reflect the views of the Minister of Defence.

© 2019 by the Netherlands Institute of Military History, The Hague, the Netherlands

Printed in the Netherlands

ISBN 9789051945577

NUR 689

www.uitgeverijvanwijnen.nl

Voor Jeanne

Inhoud

Woord vooraf 11

Inleiding 13

Een oceanografisch vaartuig 13

Wetenschap en marine 15

Vraagstelling en verantwoording 17

Wetenschap en marine in de Nederlandse geschiedschrijving 18

Wetenschap en marine in internationale publicaties 21

De biografie als historisch verslag 22

Bronnen en een korte inhoudsopgave 24

HOOFDSTUK 1 **Jeugdjaren en beroepskeuze 26**

Inleiding 26

De families Tydeman en Kühn 26

Gustaafs vroegste jeugdjaren 29

De zeehavenstad Harlingen 31

Naar de hogere burgerschool 33

Broek in Waterland 34

Gustaafs beroepskeuze 36

HOOFDSTUK 2 **Jaren van vorming in de Koninklijke Marine 38**

Inleiding 38

Maritiem Nederland rond 1875 38

De organisatie van de marine 39

Materieel en personeel 41

Reilen en zeilen van de marine 41

Beroep en opleiding van de marineofficier 42

Artsen, vlootgeestelijken en reserveofficieren 44

Herkomst en cultuur van de aan het KIM opgeleide officieren 45

Het stramien van de officiersloopbaan: een wettelijke regeling 46

Traktementen en toelagen 49

Marineofficieren verenigd 50

Het Heerenlogement 52

Het lesrooster en de leraren 52

Drie instituutsjaren 55

De beëdiging tot officier 60

Van Den Helder tot voorbij de evenaar 61

Zuid-Afrika en weer huiswaarts 63

HOOFDSTUK 3 **Varen wereldwijd en hydrografie in Nederland en Indië** 67

- Inleiding 67
- Naar de Oost 67
- Wennen aan de tropen 69
- Op de oostkust van Borneo 71
- Hydrografisch werk 74
- De thuisreis 76
- Vlagvertoon en havenbezoeken 77
- In de Oude Wereldzee 79
- Met een politiekruiser in de Noordzee 81
- Weer naar Indië 83
- De oorlog in Atjeh 84
- Onrust en Krakatau 86
- Opnieuw naar Atjeh 89
- Een eenzame dood 92
- Voor het eerst aan boord van een opnemer 95
- Thuisreis via Kaap de Goede Hoop 97
- Het huwelijk Tydeman – Tydeman 98
- Hydrografie in de Eemsmonding 99
- Hydrografie op het departement 101
- Commandant van een opnemer 106
- Commandant van een kanonneerboot met hydrografische opdracht 112
- Leraar zeevaart- en sterrenkunde 113
- Conclusie 117

HOOFDSTUK 4 **De Koninklijke Marine en de wetenschap** 118

- Inleiding 118
- Een toenemend belang van hydrografie en oceanologie 119
 - Denken en handelen in de wetenschap* 119
 - Ontdekkingsreizen over zee* 120
 - Wetenschap, nationalisme en imperialisme* 122
 - Maritieme wetenschappen binnen de marine* 127
 - Hydrografie in Nederland* 128
 - Hydrografie in Oost- en West-Indië* 130
 - De hydrografische opnemingen* 132
 - Zeeofficieren en de wetenschap* 136
 - Een internationale vergelijking* 137
 - Wetenschappelijke instellingen en de marine* 139
 - Samenwerking van marine en wetenschap in de praktijk* 142

De Siboga-expeditie	143
<i>Een lange voorgeschiedenis</i>	143
<i>Wie wordt commandant van het expeditieschip?</i>	151
<i>De uitreis naar Indië</i>	153
<i>Eindelijk de expeditie</i>	155
<i>Plan en uitvoering van de expeditie</i>	156
<i>De verslagen van de expeditie</i>	159
<i>Afscheid</i>	164
<i>Tydemans rapportages</i>	165
<i>De Siboga-expeditie in historisch perspectief</i>	167
De Snellius-expeditie en verdere exploraties wereldwijd	168
<i>De Snellius-expeditie</i>	168
<i>Hydrografie na 1900</i>	170
<i>Internationale hydrografische contacten</i>	172
<i>Wetenschappelijke expedities en de marine in Nederlands Nieuw-Guinea en Suriname</i>	173
<i>Zwaartekrachtmetingen</i>	177
Conclusie	178

HOOFDSTUK 5

Carrière van een zeeofficier 181

Inleiding	181
Eerste officier van een pantserdekschip	181
Operaties in West-Indië	183
Commandant van een wachtschip en van een opleiding	184
Activiteiten buiten de marine	186
Commandant van een pantserschip	187
Commandant van het Koninklijk Instituut voor de Marine	189
Zoon Frits op eigen benen	194
Afscheid van het KIM	195
Weer naar zee	197
Eskadercommandant	199
Nederland, China en Japan	201
Vlagvertoon	202
Laatste maanden in Indië	208
De hoed met pluimen	209
's Rijkswerf in Amsterdam	212
Directeur en commandant der Marine te Amsterdam	213
Nevenfuncties	216
De Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië	217
Nog eenmaal naar Indië	220
Laatste jaar in Amsterdam	224
Conclusie	226

Een liefhebber van de wetenschap in actieve pensioenjaren 227

Inleiding 227

Familie en een nieuwe marinebaan 228

Zoon, schoondochter en kleinkind 228*Inspecteur Onderwijs* 230

Nevenwerkzaamheden 233

Visserij en Defensie 233*Zeemanshuis* 233*De Commissie Schipperswet* 234*KNMI* 235*De Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart* 236*Tweemaal een blijk van waardering* 236

Wetenschappelijke expertise 238

Het KNAG, De Zeeën van Nederlandsch Oost-Indië en een atlas 238*Gedenkboek 1898-1923* 239*De ‘getij-kwestie’* 240

Familie en vrienden 243

Levenseinde van Maria Tydeman 243*Twee jaar in de Verenigde Staten* 245*Laatste jaren* 249

Conclusie 254

Conclusie 255**Bijlage** 261**Summary and conclusion** 266**Noten** 274**Geraadpleegde bronnen** 326**Registers** 351**Lijst van afkortingen** 356**Over de auteur** 358